

Byla C-186/24**Prašymas priimti prejudicinį sprendimą****Gavimo data:**

2024 m. kovo 8 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Oberster Gerichtshof (Austrija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2024 m. vasario 22 d.

Kasatorius:

dr. Matthäus Metzler, nemokumo specialistas

Kita kasacinio proceso šalis:

Auto1 European Cars B.V.

AUSTRIJOS RESPUBLIKA

Nr. 17 Ob 23/23s

OBERSTER GERICHTSHOF (Aukščiausiasis Teismas)

Oberster Gerichtshof (Aukščiausiasis Teismas) <...> byloje, kurioje ieškovas yra dr. Matthäus Metzler, LL.M., nemokumo specialisto *skolininko* <...> nemokumo byloje, atsakovė – bendrovė *Auto 1 European Cars B.V.*, NL-1101BA, Amsterdamas <...>, dėl 62 261,00 EUR priskaičiuojant palūkanas ir išlaidas, išnagrinėjęs ieškovo kasacinį skundą dėl 2023 m. rugsėjo 21 d. *Oberlandesgericht Linz* (Lincio aukštesnysis apygardos teismas), kuris yra apeliacinis teismas, nutarties Nr. GZ 1 R 110/23m-20, kuria buvo panaikintas 2023 m. gegužės 12 d. *Landesgericht Linz* (Lincio apygardos teismas) sprendimas Nr. GZ 4 Cg 70/22i-10, priėmė šią

nutartį:

I. Pagal SESV 267 straipsnį Europos Sąjungos Teisingumo Teismui pateikiami šie prejudiciniai klausimai:

1. Ar 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų (2015 m. Reglamentas dėl nemokumo bylų)

31 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad įsipareigojimai, kurie buvo įvykdyti skolininko naudai, bet turėjo būti įvykdyti nemokumo specialisto naudai, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, apima ir įsipareigojimus, kylančius iš sandorio, kurį skolininkas sudarė jau po to, kai buvo iškelta nemokumo byla ir įgaliojimai perduoti nemokumo specialistui?

Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai:

2. Ar 2015 m. gegužės 20 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamento (ES) 2015/848 dėl nemokumo bylų (2015 m. Reglamentas dėl nemokumo bylų) 31 straipsnio 1 dalis turi būti aiškinama taip, kad įsipareigojimo vykdymo vieta, kaip tai suprantama pagal šią nuostatą, laikytina ta vieta, kurioje trečioji šalis atlieka mokėjimo operaciją, t. y. perveda lėšas iš ten esančios banko sąskaitos, net jei ta trečioji šalis įsisteigusi ne šioje, o kitoje valstybėje narėje, sandoris buvo sudarytas ir skolininko įsipareigojimas buvo įvykdytas vėlgi ne šioje, o – per trečiosios šalies padalinį – dar kitoje valstybėje narėje, t. y. toje, kurioje buvo iškelta nemokumo byla?

II. <...> [sustabdomas bylos nagrinėjimas]

Motyvai

Dėl I dalies

A. Faktinės aplinkybės

- [1] 2022 m. gegužės 25 d. nutartimi Nr. AZ 17 S 56/22t *Landesgericht Linz* (Linco apygardos teismas) iškėlė skolininkui nemokumo bylą. Nemokumo specialistu buvo paskirtas ieškovas. Apie nemokymo bylos iškėlimą ir nemokumo specialisto paskyrimą buvo paskelbta dar 2022 m. gegužės 25 d.
- [2] Atsakovė yra pagal Nyderlandų teisę Nyderlanduose įsteigta bendrovė. Ji yra viena iš didžiausių Europoje prekyautojų naudotais automobiliais ir priklauso visoje Europoje veikiančiai bendrovių grupei, turinčiai padalinį Austrijoje. Skolininkas pagal pirkimo–pardavimo sutartį, kurią jis 2022 m. birželio 2 d. (taigi jau iškėlus nemokumo bylą) savo vardu sudarė šiame atsakovės padalinyje, už 48 870 EUR atsakovei pardavė lengvąjį automobilį. Kai transporto priemonė buvo perduota Austrijoje, atsakovė pervedė pirkimo sumą iš Vokietijoje esančios sąskaitos į skolininko nurodytą sąskaitą Austrijoje.

B. Šalių procesiniai argumentai ir ankstesnis procesas

- [3] Ieškovas reikalauja sumokėti 48 870 EUR sumą, kuri būtų priskiriama nemokaus subjekto turtui, motyvuodamas tuo, kad pirkimo–pardavimo sutartį skolininkas sudarė jau po to, kai buvo iškelta nemokumo byla. Ieškovo teigimu, nemokumo bylos iškėlimo momentu transporto priemonė buvo skolininko nuosavybė. Atsakovė 48 870 EUR pirkimo sumą pervedė į

- trečiosios šalies (buvusios skolininko gyvenimo partnerės) sąskaitą. Paskui atsakovė transporto priemonę perpardavė kitai trečiajai šaliai, todėl ieškovas reikalauja atlyginti jos vertę, kuri būtų priskiriama nemokaus subjekto turtui.
- [4] 2023 m. kovo 16 d. teismo posėdyje ieškovas ieškinį išplėtė iki 62 261 EUR, t. y. transporto priemonės rinkos vertės.
- [5] Atsakovė nesutiko su ieškinio reikalavimu ir iš esmės argumentavo tuo, kad nemokumo bylos iškėlimo momentu transporto priemonė nebuvo skolininko nuosavybė, taigi nebuvo ir nemokaus subjekto turto dalis. Austrijoje atsakovė tik valdo padalinį, o pati bendrovė registruota Nyderlanduose. Pervedimą inicijavo atsakovė Vokietijoje (o ne padalinys Austrijoje), jį įvykdė bankas Vokietijoje. Vienintelė byloje nagrinėjamos pirkimo–pardavimo sutarties sąsaja su nacionaline teritorija yra tai, kad Austrijoje buvo pasirašyta sutartis ir čia buvo perduota transporto priemonė. Teisė, kuria remiasi ieškovas, neegzistuoja, nes dėl sąsajos su užsieniu taikytinas Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnis. Reikalavimas atsakovei galėtų būti reiškiamas tik tokiu atveju, jei ji būtų žinojusi apie iškeltą nemokumo bylą, o taip nebuvo.
- [6] Skundžiamu sprendimu pirmosios instancijos teismas tenkino pirminį ieškinį visa apimtimi. (Išplėsto) papildomo reikalavimo – 13 391 EUR priskaičiuojant palūkanas ir išlaidas – teismas netenkino (sprendimas jau įsiteisėjęs). Pirmosios instancijos teismas padarė išvadą, kad bylos faktinės aplinkybės nepatenka į Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnio taikymo sritį. Taigi atsakovė negali remtis teisėtų lūkesčių apsauga pagal šią nuostatą.
- [7] Apeliacinis teismas tenkino atsakovės apeliacinį skundą, panaikino pirmosios instancijos teismo sprendimą ir gražino bylą pirmosios instancijos teismui, kad šis ją papildomai išnagrinėtų ir priimtų naują sprendimą. Apeliacinis teismas laikėsi teisinio požiūrio, kad dėl Sąjungos teisės taikymo viršenybės taikytinas Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnis ir netaikytina ne tik IO (*Insolvenzordnung* – Nemokumo įstatymas) 3 straipsnio 2 dalis, bet ir IO 3 straipsnio 1 dalis. Mokėjimo, atlikto skolininkui nemokumo byloje, operacija buvo patikrinta Vokietijoje, ji inicijuota taip pat iš sąskaitos Vokietijoje. Dėl šios priežasties taikytinas Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnis. Išvados, ar atsakovė žinojo, kad iškelta nemokumo byla, nėra, todėl daryti galutinio vertinimo dar negalima.
- [8] *Oberster Gerichtshof* (Aukščiausiasis Teismas) paduotame kasaciniame skunde ieškovas prašo pripažinti galiojančiu pirmosios instancijos teismo sprendimą, o tam atvejui, jei būtų netenkinamas pagrindinis reikalavimas, teikia prašymą panaikinti ankstesnį sprendimą. Ieškovo teigimu, viena vertus, Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnis netaikytinas, nes šioje nuostatoje tik pripažįstama, kad įsipareigojimo įvykdymas turi skolos

panaikinimo poveikį, ir suponuojama galiojanti sutartis; šiuo atveju, remiantis IO 3 straipsnio 1 dalimi, tokios sutarties nėra. Kita vertus, šia teisės norma tik apsaugomas sutarties šalies lūkestis, kad išliks nepakitusi teisinė atsakomybė, bet ji neapima atvejų, kai (kaip šioje byloje) sutarties šalis sudaro sutartį su skolininku jau po to, kai buvo iškelta nemokumo byla. Be to, atsakovė lemiamą reikšmę turintį įsipareigojimą įvykdė Austrijoje, taigi nėra jokios sąsajos su užsieniu, kaip tai suprantama pagal Reglamento dėl nemokumo bylą 31 straipsnį.

[9] Atsakovė atsiliepime į kasacinį skundą prašo atmesti kasacinį skundą, o jei šis prašymas būtų netenkinamas – jo netenkinti.

C. Nurodytos teisės nuostatos

Reglamento dėl nemokumo bylą 7 straipsnyje nustatyta:

1. *Išskyrus atvejus, kai šiame reglamente numatyta kitaip, nemokumo byloms ir jų pasekmėms taikoma valstybės narės, kurios teritorijoje iškelta tokia byla, (toliau – valstybė, kurioje iškelta byla), teisė.*

2. *Valstybės, kurioje iškelta byla, teisė nustato tos bylos iškėlimo sąlygas, jos eigą ir užbaigimą. Visų pirma ji nustato:*

<...>

c) *atitinkamus skolininko ir nemokumo specialisto įgaliojimus;*

<...>

m) *taisyklės dėl sandorių, kurie yra nenaudingi visiems kreditoriams bendrai, pripažinimo niekintais, jų nuginkėjimo ar jų nevykdytinumo. <...>*

Reglamento dėl nemokumo bylą 31 straipsnyje nustatyta:

1. *Jeigu valstybėje narėje įsipareigojimas įvykdomas skolininko, kuriam kitoje valstybėje narėje iškelta nemokumo byla, naudai, o turėtų būti įvykdytas nemokumo specialisto toje byloje naudai, įsipareigojimą įvykdęs asmuo laikomas jį įvykdžiusiu, jei jis nežinojo, kad iškelta byla.*

2. *Jeigu toks įsipareigojimas įvykdomas prieš paskelbiant 28 straipsnyje numatytą pranešimą, jei nėra priešingų įrodymų, preziumuojama, kad įsipareigojimą įvykdęs asmuo nežinojo apie nemokumo bylos iškėlimą. Jei įsipareigojimas įvykdomas po to, kai buvo paskelbtas toks pranešimas, jei nėra priešingų įrodymų, preziumuojama, kad įsipareigojimą įvykdęs asmuo žinojo apie bylos iškėlimą.*

81 konstatuojamojoje dalyje nustatyta:

gali būti taip, kad kai kurie suinteresuoti asmenys nežino, jog nemokumo byla iškelta, ir, elgdamiesi sąžiningai, veikia susidariusioms naujoms aplinkybėms prieštaraujančiu būdu. Siekiant apsaugoti tokius asmenis, kurie, nežinodami apie bylos užsienyje iškėlimą, sumoka pinigus skolininkui, o ne nemokumo specialistui užsienio šalyje, reikėtų numatyti, kad tokiu mokėjimu būtų panaikinama skola;

Austrijos *Insolvenzordnung* (Nemokumo įstatymas, IO) 2 straipsnyje nustatyta:

1. *Nemokumo bylos iškėlimo teisinės pasekmės atsiranda dienos, einančios po teismo įsakymo dėl nemokumo turinio paskelbimo, pradžioje.*
2. *Iškėlus nemokumo bylą, skolininkas netenka teisės laisvai disponuoti visu savo tuo metu turimu arba per nemokumo bylos laikotarpį įsigytu turtu, kuriam taikoma priverstinio vykdymo procedūra (nemokaus subjekto turtas).*

Austrijos nemokumo įstatymo (IO) 3 straipsnyje nustatyta:

1. *Su nemokaus subjekto turtu susiję sandoriai, kuriuos skolininkas sudarė jau iškėlus nemokumo bylą, kreditorių nemokumo byloje atžvilgiu yra nevykdytini. Kitai šaliai turi būti grąžinamas jos sumokėtas atlygis, jei dėl jo padidėtų nemokaus subjekto turtas.*
2. *Įsipareigojimą turintis subjektas, sumokėjęs skolą skolininkui po to, kai buvo iškelta nemokumo byla, nėra atleidžiamas nuo įsipareigojimo, išskyrus atvejį, kai įvykdyto įsipareigojimo vertė buvo priskirta prie nemokaus subjekto turto arba kai įsipareigojimą turintis subjektas įsipareigojimo įvykdymo momentu nežinojo, kad iškelta nemokumo byla, ir jis to nežinojo ne dėl to, kad nebuvo deramai rūpestingas (turėjo žinoti).*

D. Prašymo priimti prejudicinį sprendimą pagrindimas

[10] 1.1. Pagal kolizinės teisės normas, įtvirtintas Reglamento dėl nemokumo bylų 7 straipsnio 2 dalies c ir m punktuose, atitinkami skolininko ir nemokumo specialisto įgaliojimai, taip pat taisyklės dėl sandorių, kurie yra nenaudingi visiems kreditoriams bendrai, pripažinimo niekiniais, jų nuginkijimo ar jų nevykdytinumo, reguliuojami pagal valstybės, kurioje iškelta byla, teisę. Taigi skolininko sandorių poveikis ir jo teisės disponuoti turtu apribojimo mastas, taip pat *bona fide* įsigijimo iš skolininko leistinumas nustatomi pagal *lex fori concursus*, visų pirma atsižvelgiant į Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnį (M. Trenker: C. Koller, E. Lovrek, M. Spitzer, *IO*, 2-as leidimas [2022], 16 punktas dėl Reglamento dėl nemokumo bylų 7 straipsnio; G. Maderbacher: A. Konecny, *Insolvenzgesetze* (Nemokumo įstatymai), 38 punktas dėl 2015 m. Reglamento dėl nemokumo bylų 7 straipsnio [parengta: 2018 m. rugsėjo 1 d., rdb.at]; B. Knof: W. Uhlenbruck, *InsO* (Nemokumo įstatymas), 16-as leidimas [2023], 49 ir 102 punktai dėl Reglamento dėl nemokumo bylų 7 straipsnio; H-C. Duursma-Kepplinger: H-C. Duursma-Kepplinger,

- D. Duursma, E. Chalupsky, *EuInsVO* (Reglamentas dėl nemokumo bylų) [2002], 15 punktas dėl 4 straipsnio).
- [11] 2.1. Pagal Austrijos teisę, iškėlus nemokumo bylą, skolininkas netenka teisės laisvai disponuoti visu savo tuo metu turimu arba per nemokumo bylos laikotarpį įsigytu turtu, kuriam taikoma priverstinio vykdymo procedūra (nemokaus subjekto turtas) (IO 2 straipsnio 2 dalis). Pagal IO 3 straipsnio 1 dalį su nemokaus subjekto turtu susiję sandoriai, sudaryti jau po to, kai buvo iškelta nemokumo byla, kreditorių nemokumo byloje atžvilgiu yra nevykdytini.
- [12] 2.2. Nemokumo bylos iškėlimo pasekmė skolininkui yra dvigubas jo disponavimo teisės apribojimas, t. y. faktinis – valdymo funkcijas perima nemokumo specialistas, ir teisinis – atsiranda iškart iškėlus nemokumo bylą ir pasireiškia skolininko sudarytų sandorių nevykdytinumu. Skolininko veiksnumas bendrai nėra apriojamas. Priešingai, jis ir toliau gali prisiimti įsipareigojimus. Vis dėlto su nemokaus subjekto turtu susiję sandoriai kreditorių nemokumo byloje atžvilgiu yra nevykdytini (RS0063784, bylos Nr. 17 Ob 6/21p). Tai reiškia, kad skolininkas ir po nemokumo bylos iškėlimo gali prisiimti sutartinius įsipareigojimus, bet iš jų kylantys reikalavimai, dėl kurių sumažėtų nemokaus subjekto turtas, negali būti reiškiami iki nemokumo bylos pabaigos (G. Kodek: C. Koller, E. Lovrek, M. Spitzer, *IO*, 2-as leidimas, 6 punktas dėl 3 straipsnio).
- [13] 2.3. Jei dėl skolininko sudaryto sandorio, kuris pagal IO 3 straipsnio 1 dalį yra nevykdytinas, nemokaus subjekto turtas sumažėja tam tikru objektu, galima pareikalauti jį gražinti (bylos Nr. 17 Ob 12/21w). Jei pirkėjas nebegali gražinti iš skolininko įsigyto objekto dėl to, kad, pvz., jo nebeturi, nes perpardavė, reikia pagal civilinę teisę įvertinti, kokių mastu pirkėjui galima reikšti su žalos atlyginimu arba praturtėjimu susijusį reikalavimą (G. Schubert: A. Konecny, *Insolvenzgesetze*, 21 punktas dėl Nemokumo įstatymo 3 straipsnio).
- [14] 2.4. IO 3 straipsnio 1 dalyje, kurioje reguliuojamas su nemokaus subjekto turtu susijusių skolininko sandorių nevykdytinumo klausimas, priešingai nei IO 3 straipsnio 2 dalyje, nenumatytas šio principo apribojimas *bona fide* trečiosios šalies naudai, kai ji iš skolininko įsigyja objektą, bet – ne dėl savo kaltės – nežino, kad jam iškelta nemokumo byla.
- [15] 2.5. IO 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad trečioji šalis, kaip skolininkė, sumokėjusi skolą skolininkui, nėra atleidžiama nuo įsipareigojimo. Tai yra IO 3 straipsnio 1 dalyje įtvirtinto principo išraiška, nes ir mokėjimo operacijos priėmimas yra sandoris, kaip tai suprantama pagal IO 3 straipsnio 1 dalį. Kadangi iš skolininko atimama teisė disponuoti nemokaus subjekto turtu, jis negali gauti naudos iš reikalavimų, kurie yra nemokaus subjekto turto dalis, įvykdymo. Išimtis taikoma tuomet, kai nauda buvo priskirta

- nemokaus subjekto turtui arba trečioji šalis, kaip skolininkė, ne dėl savo kaltės nežinojo, kad skolininkui iškelta nemokumo byla.
- [16] 3.1. Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnio 1 dalimi, priešingai, siekiama apsaugoti trečiosios šalies *bona fides*, kai ši trečioji šalis kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje iškelta nemokumo byla, jau po to, kai ta byla buvo iškelta, nežinodama šios aplinkybės, įvykdė įsipareigojimą skolininko naudai, nors turėjo jį įvykdyti nemokumo specialisto naudai. Toks įsipareigojimo įvykdymas turi atleidimo nuo skolos poveikį (A. Klauser, F. Weber: A. Konecny, *Insolvenzgesetze*, 1 punktas dėl 2015 m. Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnio [parengta: 2018 m. rugsėjo 1 d., rdb.at]; F. Scholz-Berger: C. Koller, E. Lovrek, M. Spitzer, 2-as leidimas, 1 punktas dėl Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnio; M. F. Müller: P. Mankowski, M. F. Müller, J. Schmidt, *EuInsVO 2015*, 2 punktas dėl Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnio).
- [17] 3.2. Pavyzdžiui, egzistuoja nuomonė, jog Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnis suponuoja, kad trečioji šalis, kaip skolininkė, įsipareigojimą turėjo įvykdyti nemokumo specialisto naudai, o tai reiškia, kad egzistavo skolininko reikalavimas. Vadinasi, ši nuostata apima tik nemokaus subjekto turtui priskiriamus reikalavimus (žr. A. Klauser, F. Weber, *opus citatum*, 7 punktas; F. Scholz-Berger, *opus citatum*, 4 punktas; M. F. Müller, *opus citatum*, 10 punktas). Tai reikštų, kad įsipareigojimams, kurie kyla iš nevykdytino sandorio, kurį skolininkas sudarė jau iškelus nemokumo bylą ir kuriuos trečioji šalis įvykdo skolininko naudai, Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnio 1 dalis būtų netaikytina, nes tokie įsipareigojimai nėra nemokaus subjekto turtui priskiriami reikalavimai, taigi, kaip tokie, ir neturėjo būti įvykdyti specialisto naudai.
- [18] Visgi būtų galima laikytis ir tokios nuomonės, kad vien iš Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnio 1 dalies formuluotės, kurioje kalbama tik apskritai apie įsipareigojimo įvykdymą skolininko naudai, negalima daryti išvados, kad ši nuostata negali būti susijusi ir su įsipareigojimais, kuriuos trečioji šalis, kaip skolininkė, įvykdė nežinodama, kad iškelta nemokumo byla, taigi – remdamasi nevykdytinu sandoriu.
- [19] Teisingumo Teismo sprendimas (byloje C-251/12), priimtas dėl ankstesnės nuostatos, įtvirtintos 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų 24 straipsnio 1 dalyje, šiuo atveju nėra reikšmingas ir jame nėra papildomos šiai bylai naudingos informacijos. Pagrindinė aplinkybė toje byloje buvo ne trečiosios šalies įsipareigojimo įvykdymas skolininko naudai, o mokėjimas skolininko pavedimu vienam iš jo kreditorių po to, kai buvo iškelta nemokumo byla.
- [20] 3.3. Taigi jei Reglamento dėl nemokumo bylų 31 straipsnio 1 dalis turėtų būti aiškinama taip, kad į šios nuostatos taikymo sritį patenka ir tokie

įsipareigojimai, kiltų klausimas, kur yra įsipareigojimo įvykdymo vieta. Įsipareigojimo įvykdymo vieta laikoma vieta, kurioje trečioji šalis, kaip skolininkė, faktiškai įvykdė įsipareigojimą. Pavedimas atlikti pinigų pervedimą kitoje valstybėje narėje laikomas tam pakankama aplinkybe (A. Klauser, F. Weber, *opus citatum*, 12 punktas; F. Scholz-Berger, *opus citatum*, 7 punktas; M. F. Müller, *opus citatum*, 8 punktas).

[21] Atsakovė Austrijoje valdo padalinį. Padalinys suprantamas kaip nuo registruotos buveinės fiziškai atskirtas ir ekonomiškai savarankiškas ūkio subjektas, vykdamas atskirą organizacinę funkciją. Padalinys neturi juridinio asmens statuso; teisių ir pareigų turėtoja yra užsienyje įsisteigta bendrovė (bylos Nr. 6 Ob 40/19d).

[22] Kyla klausimas, ar pinigų pervedimo vieta laikoma įsipareigojimo įvykdymo vieta ir tuomet, kai vienoje valstybėje narėje įsisteigta trečioji šalis, kaip skolininkė, valstybėje narėje, kurioje buvo iškelta nemokumo byla, šiaip ar taip turi padalinį, kaip jis suprantamas pagal pateiktą apibrėžtį, per jį vykdo atitinkamą sandorį ir tik pinigų sumos pervedimą inicijuoja per sąskaitą, esančią dar kitoje valstybėje narėje, su kuria neturi itin artimo ryšio.

[23] III. <...> [nacionalinė proceso teisė]

Oberster Gerichtshof (Aukščiausiasis Teismas)

Viena, 2024 m. vasario 22 d.

<...>